

instrumenata, obično “zapanjim” studente kada im kažem da je arapski instrument rebab preteča violine”, rekao je Ami Flamer.

Erguner, kao vrlo zanimljiv sagovornik, odgovarajući na česte upite o naju, dodaje: ”O instrumentu bih mogao da pričam narednih deset godina, orijentalni instrumenti imaju dugu historiju ali naj je poseban. On pruža metaforički pristup muzici baš onako kako veliki pesnici Istoka pevaju svojim simbolima u svojim pjesmama. Poistovjećujem instrument i ljudsko tijelo, disanje i sviranje. Muzikom morate da udahnete život, mrtvim djelima, ali to prije svega zavisi od daha onoga koji svira. Tim prije, što u mojoj muzici postoje citati brojnih kulturnih tradicija koje one katkad međusobno i dijele.”

O filozofijskom pristupu projektu *Istok-Zapad*, Erguner će još reći: “Svjedoci smo unifikacije svijeta na više nivoa. To je posljedica komercijalizacije svega. Odgovori na to su: zapušiti uši i živjeti u svom univerzumu, ili promijeniti odijelo i postati neko drugi. Pravi odgovor je da budete svoji, ali u društvu sa drugima.”

U međuvremenu, do nekoga novoga pohoda Ergunera Sarajevu probajte naći neki od njegovih nosača zvuka, *Taj Mahal*, *Islam Blues*, ili neki od snimaka sa mnogim turskim revijalnim i simfonijskim orkestrima koji doljevaju puni evropski zvuk na vazda živi plamen istočne tradicije.

Mersid RAMIČEVIĆ

KUDS – BOŽANSKI GRAD

Od 11. do 25. decembra 2008. godine bili smo počašćeni izložbom umjetničke fotografije autora Suleymana Gündüza pod nazivom BOŽANSKI GRAD JERUSALEM. Izložba je bila postavljena u Galeriji MAK u Sarajevu. Suleyman Gündüz je rođen u Čajkari – Trabzon (Turska) 1961. godine. Ovaj umjetnik fotografije, veliki prijatelj Bosne, vrsni je erudita i intelektualac: stomatolog, magistar socioloških nauka – specijalista međunarodnih odnosa i parlamentarac. Učestvovao je na mnogim izložbama u svojoj zemlji i inostranstvu. Organizirao je i svoje samostalne izložbe: *Elegije i znamenje* - 2005., *Izgubljena lica* - 2008. i *Apocalypto* - 2008. godine. Sarajevskoj publici predstavio se sa najnovijom izložbom 62 fotografije Jerusalema. Na otvaranju je govorila slikarica - Nj. E. Fusun Fallavolita. Mladi sarajevski glumac Adnan Hasković čitao je stihove o Jerusalimu pjesnika Sezai Karakoča.

Svaki posjetilac će se složiti da je najljepši prikaz ove izložbe zapravo njen prolog iz pera samog autora. Ne tako dug, ali tekst snažnog emotivnog naboja i obilja činjenica iz historije ljudskog roda. Stoga smo i odlučili da našim čitaocima prenesom taj tekst u cjelosti.

KUDS – BOŽANSKI GRAD

I Kuds - Grad. Na nebu sazdan, na zemlju spuštan grad.

Božanski grad, i čovječanstva grad.”
(Sezai Karakoç - Şiirler-IV “)

Kad sam ga prvi put posjetio dojmio me se toliko da u mojoj duši može prouzrokovati sindrom.

Rođen sam u kući u kojoj se pričalo o Bliskom istoku. Kako je moj djed, Mahmud Hamdi, svoje putovanje na hadž doživljavao kao pustolovinu, priča o tom putovanju u nama je budila radoznalost. U našoj kući se stalno govorilo o ovom putovanju – morem i avionom na relaciji Trabzon – İstanbul –

süleyman gündüz
izložba fotografije

Jaffa – Kuds, Damask – Mekka ve Medina, i o povratku kopnenim putem. Riječju, odrastali smo naviknuti na slušanje priča o gradovima Bliskog istoka. Moj pradjed, Mustafa Efendi pao je kao borac (šehid) na Istočnom frontu u Prvom svjetskom ratu.

Jedini grad na svijetu koji se s hvalom spominje u trima svetim knjigama jest Kuds – Jerusalem. Svi Božiji poslanici, od poslanika Adema pa do Muhammeda (SAV), ili su živjeli u ovom gradu, ili su ga posjećivali, ili su barem kretali na put kako bi ga posjetili. Grad koji je tri puta bivao pod opsadom. Civilizacija je rođena iz zidina ovoga grada. Zbog toga je on Božanski grad.

Grad koji ima priču veliku toliko da se od nje napravi mit, priču koja će utjecati na ljudsku povijest. Poslanici i kraljevi su zajedno stvorili mit o Kudsu – Jerusalemu.

U ovom gradu su postavljeni i nebeski i zemaljski tronovi. Ovaj grad bio je jedinstvena okretnica teritorija monoteizma: od Poslanika Davuda/Kralja Davida i poslanika Sulejmana/Mudrog Solomona, preko poslanika Isaa/Isusa Nazarećanina pa do Muhammeda, mir s njim.

Smisao našeg osjećanja zemnoga svijeta naslućuje se u ovom gradu. Kamo god da pružite ruku, dotaknut ćete jednog od Njegovih poslanika, svaki vaš korak podudarit će se sa tragovima njihovih stopa. Ovdje možete osjetiti čednost, patnju, blagoslov, skromnost, uzvišenost, prijateljstvo, izdajstvo, raskoš i bijedu. Ako vaše srce ima moć vida, dosegnut ćete do tajni usuda i trenu. I zato su svi, i teolozi i skromni hodočasnici, i političari i putnici namjernici, i mudri historičari i arheolozi, novinari, romanopisci i pjesnici, slikari, grafičari, fotografi, baš svi su masovno

dolazili kako bi u Kudsu – Jerusalemu pronašli inspiraciju. Malo je u svijetu gradova koji su, bili oni posjećeni u fikciji ili stvarnosti, postali plodno tlo koje će uroditi ovako bogatim plodovima vizualne umjetnosti, naracije i analize.

Svima je znano da je stari grad – koji Jevreji zovu Jerušalemom, kršćani Jerusalemom ili Jerusalimom i muslimani Kudsom – već više od dvije hiljade godina povijesno i duhovno središte monoteizma u svijetu, i da je ovaj grad tačka kojoj su kontinuirano bile okrenute žudnje vjernika Ibrahimovog /abrahamskog naslijeđa, vjerovali oni (prema mojsijevskom učenju) u Jahvu, (prema kršćanskom učenju) u Isusa, ili u Allaha. Drugi naziv za Kuds je Medinet'us-selamdir. Grad Mira. I kako bi ideal Grada Mira bio ostvaren, ljudi su kroz historiju prolili potoke krvi, a ovo prolijevanje krvi se i danas nastavlja. Ovo je grad koji nije moguće olahko shvatiti, ozbiljan grad.

Mjesto na koje je Adem /Adam, mir s njim, najprije stigao po izgnanstvu na zemlju. Mjesto koje je Ibrahim/Abraham, mir s njim, odabrao za svoj dom, na kojem su se rodili njegovi sinovi Ismail/Išmael i Ishak/Isak, mir s njima. Mjesto na kojem su se ljudske slabosti pokazale kroz žene Ibrahimove/Abrahamove, Saru i Hadžer/Agar, Bog im se smilovao. Mjesto sa kojeg su Hadžer/Agar, Bog joj se smilovao, i njen sin Ismail/Išmel, mir s njim, morali otići. Mjesto za koje se vezuje i kazivanje o poslaniku Ja'kubu/Jakovu i njegovu sinu Jusufu. Kazivanje o tome kako je Musa/Mojsije, mir s njim, utjecao na budućnost ovoga grada koji nije uspio pohoditi. Borba poslanika Davuda/Kralja Davida sa jednookim divom Džalutom/Golijatom, zaustavljanje života u trenutku čitanja psalama. Kraljevstvo Davuda /Kralja Davida i Sulejmana /Mudrog Solomona, mir s njima. Hram Sulejmanov/Solomonov, i priča o sabejskoj kraljici Belkis. Rim i Babilon, potpuno uništenje grada i progonstvo: molitvena himna koja počinje riječima "Nek mi se osuši desnica, ako te zaboravim, moj Jerusaleme!" Perzijanci i povratak.

Na svakom pedlju ovih prostora po neki trag Merjemin/Marijin, Bog joj se smilovao, i Isaov/Isusov, mir s njim. Posljednji tužni pogled sa Maslinove Gore i riječi zapisane u Indžilu/Evanđelju/Novom Zavjetu: Jerusaleme, Jerusaleme! Ti ubijaš proroke i kamenuješ, koji su poslani k tebi. Koliko puta htjedoh skupiti djecu tvoju, kao što kokoš skuplja piliće svoje pod krila svoja; ali vi ne htjedoste!...(Matej, 23:37) Božanska moć, odanost i izdajstvo.

Pomisao na Onog koji je iz Mekke u Kuds došao u pratnji Džibrila/Gabrijela, koji je iz Mesdžid'u-l Aksa prešao u Kupolu na Stijeni, i otud krenuo put nebesa, posljednji momenti pred Uznesenje i prvi trenuci nakon uznesenja Poslanika koji je imao priliku susresti se s Allahom. Kur'anska sura 'Isra. Halifa Omer, osvojenje Kuds, putovanje Omerovo. Stoljećima će kao primjer istrajavati priča o odnosu sluge i gospodara. Crkva Sudnjega dana i Crkva svetog rođenja; poštovanje prema drugom i drugačijem vjerovanju, mudra strategija. Proširenje Svetoga Hrama (Mesdžid'ul- Aksa) i izgradnja Kupole na Stijeni (Kubbet'us-Sahra), Križarski ratovi, ponovna okupacija Kuds. Selahaddin Ejjubi i vraćanje Kuds. Sultan Sulejman Zakonodavac, Mimar Sinan, Majstori Bajram i Behram. Kaligraf Mehmed Šefik Bey, Sultan Abdulhamid, Prvi svjetski rat, Džemal-paša, General Allenbej. "Tog popodneva, na dan Prvoga svjetskog rata" Posljednji pogled na grad sa Maslinove Gore.

Kad pogledate sa Džebel'ul-Mukkeber i sa Maslinove Gore, vi se utapate u Kuds, Kuds uranja u Vas, Kuds/Jerusalem nije ničije vlasništvo, i ne može biti. Kuds/Jerusalem je ljubav, sevdah – gorljiva želja, žudnja. Ljubav je nedjeljiva, i pripada samo jednome biću. I sevdah – gorljiva želja. I zato: Kuds je moj grad.

Ova izložba ima za cilj iznova podsjetiti na misiju grada.

S turskog:

Amina Šiljak – Jesenković